

קול צופיין

קול צפ"ר נשאו קול יחדו ירננו

גיליון מס' 1034

י"שב תשפ"א השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג שמואל אליהו הרב הראשי של צפת הדלקת גרות חנוכה במנייני הצרות

בניסן תרפ"ה השתתף בלפור בטקס הפתיחה של האוניברסיטה העברית, ושם אמר כי אומנם ההכרזה נקראת על שמו, אבל היא החלטה של כל עמי התרבות: "של כל מעצמות אירופה ואמריקה. זהו מפעל מדיני של כל העולם התרבותי, שאינו עשוי להשתנות. הנני חוזר ואומר: ההצהרה אינה שלי. היא מחייבת לא רק את בריטניה הגדולה, אלא גם את כל דעת-הקהל בין-הלאומית".

בניין עם ישראל - בניין העולם

הוא הסביר כי הוא פעל רבות בשביל ההצהרה הזאת כדי להביא ברכה לכל העולם. וכך אמר באותו נאום: "לעולם לא הייתי יכול להשקיע את עצמי באותה ההתלהבות שהרגשתי תמיד לעניין הזה, אילו הייתה זו רק שאלה של הוצאת חלק מסוים של הגוים היהודי מתנאים אומללים ביותר, ושתילתו מחדש בארץ אבותיו. אני סבור שזה יהיה הרבה יותר. אני מקווה ומאמין שהעם המוכשר עד מאוד שעשה כה הרבה בשביל התרבות המערבית בששחים הנעלים ביותר של המאמץ האנושי, יעשה עוד יותר, אם תינתן לו האפשרות לשבת בארץ שהיא מקור השראתו, שכם אחד עם כל העמים המתורבתים הגדולים של העולם, בעול העבודה לקידום משותף של הדעת".

לא רק מדע, אלא גם אמנה

בלפור הסביר בתוכנית האוניברסיטה העברית בירושלים שכוונתו היא לא רק לתרומה של עם ישראל לעולם המדעי, אלא גם ובעיקר לעולם הערכי והרוחני. "יש הבדל גדול בין ישעיהו הנביא ובין מוקרוביולוגיה. ואל ישעיהו הנביא, רוחו התנ"כי של ישעיהו הנביא לחשוב שאין חשיבות למדע, ואל ישעיהו המלומד לאמור, כי אין בפי ישעיהו בשורה לבני דורנו. תגליות המדע הן שירת-הלה גדול לגדלות האלוהית, ומשכן המדע בירושלים, עיר אלוהים, הוא אח לבית-המקדש". לורד בלפור הכיר היטב את נבואות ישעיהו ואת נבואות כל הנביאים. גם בהיותה על ערש דווי לימדה אותו אמו, כמו גם את אחיו ואחיותיו, בכל יום את הנבואות הללו. לימים הוא כתב כי הנבואות הללו היו לו "מה שהיו גם לבנותינו. מקור תקוה, תנחומים ועוד-הרוח". ואת העוצמה הזאת הוא מבקש מאיתנו לתת לכל העולם כמו שעשו מתתיהו ובניו.

אם תרצו אין זו אגדה

הרבה אנשים חושבים שבית המקדש הוא משימה לא אפשרית בדור שלנו. וצריך לומר להם אם בלפור הצליח לפני למעלה ממאה שנה לגרום לכל הממשלות בעולם להכריז על כך שארץ ישראל שייכת לעם ישראל, ובסופו של דבר קמה מדינה, מוסתבר שזה אפשרי. אנחנו יכולים. במיוחד אם נזכור שכל הכוח של בלפור בא לו מלימוד התנ"ך. הוא בעצמו אומר כי אם הנבואות הללו נותנות כל כך הרבה כוח כשהן מתורגמות לאנגלית, כל שכן שהן עוצמתיות כשהן בשפת המקור, בעברית.

לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך

התהודה של ארץ ישראל

הניצחון של מתתיהו ובניו יצר תהודה עולמית גדולה. לכן אנחנו אומרים בברכת "על הניסים" של חנוכה "לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך". ולא אומרים אותו ב"על הניסים" של פורים, למרות שכתוב במגילה "כי גדול מן-כפי בביית המלך ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מן-כפי הולך וגדול" (אסתר פרק ט ד). התהודה העולמית של חנוכה הייתה הרבה יותר משמעותית.

שתי סיבות לכך. אחת היא ארץ ישראל, שנאמר לאברהם כי רק אחרי שיהיה בארץ ישראל תתקיים בו ההבטחה של ההשפעה העולמית, "ונברכוךך כל מן-שפחת האדמה" (בראשית יב, ג). הסיבה השנייה היא בית המקדש שנמצא בחנוכה ולא בפורים, ועוצמתו הרוחנית של בית המקדש היא להשפיע על כל העולם כדכתיב. "ונקרו אלוהי כל הגוים" (ישעיהו ב, ב).

הלל בחנוכה ולא בפורים

חכמינו אמרו כי בגלל שהנס של פורים התרחש בחו"ל לא אומרים בו הלל. כל התוכן של ההלל הוא המעבר של עם ישראל מגלות לגאולה, "בצאת ישראל מצרים", אבל גם תובנה של העולם. מוצב שבו אנו שואלים "לקמה יאמרו הגוים. אנה נא אלהיהם" למצב שבו הגוים מבינים כי ה' הוא האלוהים. "הללו את ה' כל גוים. שבתוהו כל האמים: פי גבר עלינו חסדו ונקמת ה' לעולם הללויה".

בפורים לא אומרים הלל כי התובנה לא הלחלה ללב האומות כמו שהיא הלחלה לליבן אחרי ניצחון החשמונאים. הכול בזכות ארץ ישראל ובזכות בית המקדש. "נוקא אלהים מן-מקדשיך אל ישדאל, הוא נתן עז ותעצמות לעם ברוך אלהים" (תהילים סח לו). בזכות ההתגלות של ה' בבית המקדש, עם ישראל מקבל עוז ותעצמות, ומתברך שם ה' בכל העולם.

חזון בלפור על בית המקדש

בימים ההם בזמן הזה

אחד החווים הגדולים שפעל למען שיבת עם ישראל לארץ ישראל היה הלורד בלפור, שהיה שר בכיר באימפריה הבריטית. הוא פעל במלוא עוזו שתינתן הבטחה ליהודים על שלטון בארץ ישראל על ידי האימפריה הבריטית ששלטה בימים ההם בחלקים גדולים בעולם. אחרי מלחמת העולם הראשונה הוא פעל בוועידת סאן רמו העולמית שזו תהיה החלטה בין-לאומית שמסכימים לה עמי אירופה ואמריקה.

ירשנו כלי כביר כוח להשפיע על כל העולם

הוא כותב כי כל כוחה של התרבות האנגלית המפוארת הוא בזכות ערכי התנ"ך שמושרשים בה. "תרגום התנ"ך העברי לאנגלית הטביע את חותמו הספרותי העמוק על כל התפתחותה של זו, אשר בתוצרתה הספרותית אינה שנית במעלה לשום לשון, בשום דור". אם כך כוחו של התרגום של התנ"ך, שהוא "הטביע את חותמו הספרותי העמוק על התרבות האנגלית, על אחת כמה וכמה רשאי אני לומר, כי הלשון אשר ממנה נעשה התרגום עולה על אותו התרגום שהולידו! ברור איפוא: היהודים הם יורשים למכשיר כביר של מחשבה ספרותית, סגנון המסוגל לעסוק בכל הבחינות העליונות של ספרות המחשבה והדמיון".

הדלקת נרות חנוכה במנייני חצרות

חלק גדול מהלכות חנוכה עוסק בפרסום הנס אפילו לאומות העולם. כך מסבירה הגמרא כי "עד שתכלה רגל מן השוק" הכוונה "עד דכליא ריגלא דתרמודאי" עד שיפסקו התרמודים ללכת ברחוב. והתרמודים הם אומה מאומות העולם, ולא המשובחת שבהם.

כך אמרו עליהם חז"ל: "א"ר יוחנן אשרי מי שראה במזמרתה של תרמוד. למה? שהיתה שותפת בשתי חורבנות, ר' יודן אמר בחורבן ראשון העמידה שמונים אלף קשתין ובשני העמידה ארבעים אלף קשתין, רבי הונא אמר בחורבן אחרון הם כראשון" (איכה רבה ב.ד. ובבבאשית רבה נ. תדמוד).

ונעסוק היום בפרסומי ניסא של בתי כנסת שבחצרות, האם צריך להדליק בהם נר חנוכה כמו בבית כנסת. השאלה המרכזית היא האם עיקר ההדלקה הוא בבית הכנסת בגלל שהוא כמו מקדש מעט, ואז פטורים מהדלקה במנייני חצרות, או שעיקר ההדלקה בבית כנסת הוא בגלל פרסום הנס, ואז יש עניין להדליק גם במנייני חצרות.

העיקרון הזה משפיע גם על השאלה האם מדליקים נרות במניין שמתפללים בבית אב"ל. הוא גם משפיע על ההלכה של הדלקת נרות בכיכרות הערים כמו שנוהגים חב"ד, והשאלה היא האם מדליקים בברכה או לא.

אחרי שהפסיקו להדליק בחוץ - תיקנו להדליק בבית הכנסת

חובת הדלקה בבית כנסת לא כתובה בגמרא, היא נזכרת רק בדברי הגאונים ואחריהם (תשובות הגאונים קעז). הריב"ש אומר כי כל החיוב הזה נוצר כי בתקופה מאוחרת יותר, בגלל סכנה, אנשים לא הדליקו נרות חנוכה מחוץ לבית, אלא בתוך הבתים, והיה צורך להדליק במקום שיש בו פרסומי ניסא. על כן תיקנו חכמי הדורות להדליק בבית כנסת. שמצד אחד הוא לא רשות הרבים לגמרי ואין בו סכנה, ומצד שני הוא מקום שיש בו רבים. וכך כותב הריב"ש בתשובה:

"ומנהג זה להדליק בבית הכנסת מנהג ותיקין הוא משום פרסומי ניסא, כיון שאין אנתנו יכולין לקיים המצוה כתקנה כל אחד בביתו שהיא להניחה על פתח ביתו מבחוץ בדתן (שבת כא:) בהיה דגמל טעון פשתן וכו'. וכיון שענתה שיד האומות תקפה עלינו ואין אנו יכולין לקיים המצוה כתקנה, ומדליק כל אחד בפתח ביתו מבפנים ואין כאן פרסומי ניסא כי אם לבני ביתו לבד, לזה הנהיגו להדליק בבהכ"נ לקיים פרסומי ניסא.

ואע"פ שאין מברכין על המנהג. זהו במנהג קל כמו מנהג של ערבה (חבטת ערבה בהושענא רבה) שאינו אלא חבטא בעלמא, אבל בזה שהוא לפרסם הנס בבית הכנסת ברבים - מברכין עליו. כמו שנהגו לברך על ההלל של ר"ח. ואע"פ שאינו אלא מנהג ואין בזה משום ברכה לבטלה כלל וכדעת ר"ת ז"ל.

ומכל מקום באותה הדלקה של בית הכנסת אין אדם יוצא בה וצריך לחזור ולהדליק כל אחד בביתו דמצות חנוכה נר איש וביתו" (שו"ת הריב"ש קיא והביאו הבית יוסף תרעא).

ואע"פ שגם בגמרא מוזכרת ההלכה שב"שעת שמד" מדליקו על שולחנו ודיו, כנראה שבזמן הגמרא היו שעות שמד מעטות ולכן לא תיקנו בימי הגמרא

עיקר התקנה של חנוכה היא לא בהדלקת הנרות אלא בהלל והודאה. וכשם שיש הלכה בהדלקת הנרות, ויש מהדרין ומהדרין מן המהדרין, כך צריך בעיקר החג להיות מהדרין מן המהדרין ולומר הלל בשמחה גדולה מאוד

להדליק בבית הכנסת. אבל בזמן הגאונים היו יותר שעות שמד ולכן תיקנו להדליק בבית הכנסת כדי לא להפסיד את הפרסומי ניסא.

עיקר התקנה - פרסומי ניסא

כנראה שלזה כיוון הריב"ש א"א שכתב: "ונהגו להדליק בבתי כנסיות כדי לעשות פרסומי ניסא במקום הרבים" (שבת כג ע"א). וכן המאירי "וזה שנהגו להדליק בבתי הכנסת עיקר הענין משום פרסומי ניסא ולא למונה אחרת והדבר נאה" (שבת כג ע"ב).

כן מודגש בשו"ע שמדליקים ומברכים בבית הכנסת משום פרסומי ניסא "ובבית הכנסת מניחו בכותל דרום, ומדליקין ומברכין (בבית הכנסת) משום פרסומי ניסא" (שולחן ערוך תרעא סעיף ז). אמנם הוא כותב שמדליקים בכותל דרום כדי להזכיר את ההדלקה בבית המקדש, וכדלקמן.

ברוב עם הדרת מלך

בשו"ת "מן השמים" כתב כי הטעם העיקרי הוא "ברוב עם הדרת מלך". שאינה דומה הדלקה ביחיד להדלקה ברבים. ונספח לזה הטעם של זירוז אלה שאינם יודעים כיצד להדליק או אינם מדליקים. רבי יעקב ממוריש דן במנהג לעשות קידוש בבית הכנסת אחרי התפילה בליל שבת בשביל האורחים שאין להם יין ואין להם מקום ללון אלא בחצר בית הכנסת, ושאל האם יש מקום לקידוש זה אם אין אורחים.

וזאת תשובתו: "ועוד נסתפקנו על המקדשין בבית הכנסת כי יש מקומות שנהגו שלא לקדש ושלא להבדיל בעבור שאין אורחים, שם ושאלתי אם הדין עמהם וטוב למנוע המקדשים או אם טוב לקדש ולהבדיל כמנהג רוב המקומות. והשיבו אף על פי שאין קידוש אלא במקום סעודה, מצוה לקדש ולהבדיל בבית הכנסת משום ברוב עם הדרת מלך".

אחר כך הוא משווה את ההלכה הזו להדלקת נרות חנוכה בבית כנסת שגם היא כנראה משום "ברוב עם הדרת מלך": "יעוד נרות חנוכה מדליקין בבית הכנסת אף על פי שכל אחד ואחד מדליק בביתו. ועוד כי יש אנשים שאינם יודעים לקדש ולהבדיל וכששומעים בבית הכנסת נותנים אל ליבם ולומדים ומקדשים בביתם" (שו"ת מן השמים סימן כה).

כדבריו כתב הבית יוסף: "וכתב עוד טעם אחר שהוא כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפנייהם שיש בזה פרסום גדול להשם יתברך וקידוש שמו כשמברכין אותו במקהלות".

ללמד או להוציא מי שאינו בקי

לדעת ה"כלבו" נתקנה התקנה כיוון שהיו כאלה שלא היו בקיאים בהדלקת נרות או שלא היו מוקימים אותה. ועל כן תיקנו להדליק בבית הכנסת. מעין מה שהיו עושים קידוש בלילות שבת בבתי הכנסת. "ונהגו כל המקומות להדליק נר חנוכה בבית הכנסת להוציא מי שאינו בקי ושאינו זרין בואת. גם כי הוא הידור המצוה ופרסום הנס וזכר למקדש" (כלבו סימן מד). לדבריו העיקר הוא להוציא ידי חובה כאלה שאינם בקיאים או שמתעצלים בהדלקת הנרות. ועל כן חיפשו מקום שהוא גם פרסום נס וגם זכר למקדש לטעם העיקרי של הוצאת מי שאינו בקי או אינו זרין.

תוספות לסברת הריב"ש

וצריך לומר שכל הסברות הללו הן תוספות לסברה היסודית של הריב"ש שכאשר לא הייתה אפשרות להדליק בחוץ תיקנו להדליק בבית כנסת, שהם קצת פרסומי ניסא והם דומים לבית המקדש, ועל גביה באו הסברות האחרות. שאם לא כן, למה לא תיקנו כן בזמן הגמרא?

ואהי להם למקדש מעט

הסיבה העיקרית שבגללה בחרו את בית הכנסת למקום של פרסומי ניסא היא בגלל שנאמר על בתי כנסיות בגלות "כי הרחקתים בגוים וכי הפיצותם בְּאֶרְצוֹת וְאֶהְיֶה לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעַט בְּאֶרְצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה" (יחזקאל יא טז). ובגמרא "אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל" (מגילה כט ע"א).

על כן מדליקים את הנרות בבית הכנסת בצד דרום (ש"ע שם) ומניחים את החנוכייה בין מזרח למערב או בין צפון לדרום כפי שהיה בבית המקדש. על כן "נהגו כך על זה שהגס בא במקדש בית עולמים ועושים כמו כן במקדש מעט בגולה לפרסם הנס לפי שכולם מתקבצים שם" (המנהיג חנוכה תמלא). וכפי שאנחנו רואים, הוא תולה את כל ההדלקה בבית הכנסת במציאות של הגולה, כדברי הריב"ש.

ברכה על הדלקה בבית הכנסת

ברכה על מנהג

בש"ת "חכם צבי" (סימן פה) הקשה על הש"ע שפסק לברך על נרות חנוכה בבית הכנסת אע"פ שהחיוב הוא בגלל מנהג, ומצד שני פסק לא לברך על הלל בגלל שהוא מנהג. האם מברכים על מנהג כדעת רבנו תם, או שלא מברכים על מנהג? הרי ראינו שלא מברכים על מנהג של חבטת ערבות בהושענא רבה.

נמנע מלהדליקה שלא לברך עליה

בגלל שאלה זו כתב ב"שיבולי הלקט": "וגם אנו נוהגין להדליק בבית הכנסת ולא ידענו שורש וענף למנהג הזה, ומורי ר' יהודה אחי שני נר"ו היה נמנע מלהדליקה שלא לברך עליה וכן דעתי נוטה, כי מאחר שכל אחד ואחד מדליק בביתו, מה צורך להדליק בבית הכנסת. ואילו היו אורחים ישנים בבית הכנסת היו הם צריכים להדליק" (קפה). וכן כתב בס' תניא רבתי (סימן לה).

בש"ת מהר"ם שיק (חי"ד סימן שעד) כתב כי שמע שמרן הגאון החתם סופר היה נמנע מלברך על הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת. ובש"ת "משנה שכיר" (ריש סימן רצט) כתב ששמע שמרן דושינסקי ז"ל היה נמנע מלהדליק בבית הכנסת, כיוון שהטעם לתקנה להדליק בבית הכנסת הוא שלא הדליקו בחוץ. וכיוון שהוא מדליק בחוץ, על כן אין טעם להמשיך להדליק בבית הכנסת בברכה.

עדות גדולים

מרן הרב אליהו זצוק"ל העיד על עצמו שכאשר התחיל ללמוד שיעורי תורה בבית כנסת נתנו לו להדליק נרות בבית הכנסת ולברך וחשש מזה, מהטעמים דלעיל. כעבור כמה דקות בא אליו אחד מזקני בית הכנסת ואמר לו: אני הייתי בבית הכנסת בבגדד, ונתתי למרן הבן איש חי להדליק נרות וברך עליהם. אין לך לחשוש. וסיפר מרן הרב כי אחרי ששמע את המילים הללו הדליק את הנרות בברכה (ראה חיד"א בברכי יוסף תרע"א ס"ק ו. בן איש חי הלכה יא). וכ"כ בש"ת "משנה הלכות" (הלך טו סימן רב) כי מדליקים ומברכים בגלל המנהג. "די לך עדות הני גאוני והש"ע שפסקו להדליק ולברך משום פרסומי ניסא".

פרסום הנס בברכה

את הטעם להבדל בין הלל שלא מברכים עליו לנרות חנוכה בבית כנסת שמברכים עליהם כתב ביעב"ץ (מור וקציעה סימן תרע"ב) שיש הבדל בין הלל לבין נרות. שבהלל תמיד ידעו שזה הלל גם אם לא יברכו. אבל בנרות חנוכה אם לא יברכו לא ידעו אם הם לאור או למצווה, לכן השאירו את הברכה. "ואעפ"כ לא חששו לברכה שאינה צריכה מספק, כי חשבוה צורך המצוה לעשותה כהוגן, שאם ידליקוה בלא ברכה, אין בו פרסום הנס, שיהיו סבורים שהדליקו נרות לצורך בה"ב, וכיון שראו שהלכה רופפת, אמרו שלא לזוז ממנהגן של ישראל, שתורה היא בכל כיוצא בזה" (וראה פרי חדש תרע"א ס"ק ז' בסופו שכנראה כיון לכך).

הדלקה במקומות תפילה שאינם בית כנסת

הדלקה בבית אבל

כיוון שהדלקה וברכה בבית כנסת היא חידוש, היו שכתבו לא לברך בבית כנסת

שאינו קבוע, בבית אבלים ל"ע (חוות יאיר, הגהות על מנהגי וורמייזא עמ' רמב. שו"ת מחקרי ארץ ח"ב סימן עז). וב"חשוקי חמד" לחנוכה (קטו) כתב רבי יצחק זילברשטיין כי גיסו הרב קנייבסקי שליט"א ישב שבעה על אמו בבית אביו בעל הקהילות יעקב בחנוכה והורה לו לא לברך שם על הנרות כי זה בית כנסת לא קבוע. ואחר כך הוא מעיד ששאל את מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, ואמר שגם בבית כנסת כזה צריך לברך. וכן הוא דעת מרן הרב מרדכי אליהו זצוק"ל להדליק נרות חנוכה ולברך גם בבתי כנסת ארעי כאלה.

הדלקה בכיכר העיר או במסיבות

על הדלקה בכיכר העיר והדלקה במסיבות כתב הרב ואזנר בשו"ת "שבט הלוי" (ח"ד סימן לה) שאין לברך בהדלקת הנר במסיבה. כי "אולי לא נתיסד המנהג רק בבית הכנסת דיש בזה דמיון להדלקת מנורה במקדש ואיכא בזה זכר למקדש". ואין בכוחנו להוסיף על כך הדלקה במסיבות (וכן כתב בשו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ו סימן ל. שו"ת מנחת יצחק חלק ו סה ג).

לעומתם התיר הרב בנימין יהושע זילבר בשו"ת "אז נדברו" (ח"ה סימן לו) להדליק בכיכר העיר, והעיקר הוא בשביל הנוער. ומסתמא רבים מהם לא משתתפים בבית הכנסת. ואפילו אם הם בכלל נר איש וביתו, אבל יש דין הדלקה מדין מהדרין נר לכל אחד ואחד וממילא אפשר לברך בלא שום פקפוק ועדיף מביית הכנסת, כיוון שזה בחוץ ממש. וכתב שם עוד שאף שכתבו עוד טעמים על הדלקת בית הכנסת, עיקר הטעם הוא משום פרסומא ניסא של הדלקה בחוץ. ודעת מרן הרב אליהו זצוק"ל היא להדליק בכיכר העיר בברכה רק אם מתפללים שם מנחה או ערבית.

דעת הרב אליהו לברך בטיוול עם תפילה

בספר "מקראי קודש" הביא הרב הררי מכתב ממו"ר אבא הגר"מ אליהו זצ"ל תשובה על מטיילים ששאלו האם יברכו על נרות חנוכה. וענה: "מעיקר הדין רק הישן בבית או באוהל מברך על ההדלקה לפיכך מטיילים הישנים תחת כיפת השמים לא יברכו על ההדלקה. למטיילים אלו הייתי מיעץ שיתפללו מנחה סמוך לשקיעת החמה, ידליקו נרות בברכה ואחר כך יתפללו שם תפילת ערבית. כך יקבל המקום דין בית כנסת עראי שיש להדליק בו כפי שנהוג בכל בית כנסת".

לפי זה אפשר להדליק בברכה במטיילי עראי בחצרות, או בפתח בית מלון לאנשים שלא יכולים להדליק בחדרים. שידליקו במקום שמתפללים אפילו הוא לא בית כנסת קבוע.

מהלכות ההדלקה בבית הכנסת

הרוצה להאיר, ידרים

הנחנה של נרות חנוכה צריכה להיות בדרום (הרדב"ז חלק ג סימן תקי - תתקמ"ה) "דומיא דמנורה", כמו המנורה שהייתה בבית המקדש בדרום. אמנם יש מחלוקת בין התנאים האם המנורה הייתה בין מזרח למערב כדעת רבי או בין צפון לדרום כדעת רבי שמעון בן אליעזר.

מנהג ותיקין

הרמב"ם פסק כדעת רבי שמעון בן אליעזר, שהמנורה במקדש הייתה מקבילה לפרוכת, בין צפון לדרום. ועל כן מעיד הרדב"ז (שו"ת חלק ג סימן תקי תתקמ"ה) "וביבולשים תוב"ב מניחין אותם בין צפון לדרום כמו שהוכחנו והוא מנהג ותיקין". וזו דעת הרמב"ם.

לעומתו פוסק מהר"ם בתרומת הדשן (קד) שפוסקים כדעת רבי ולכן המנורה צריכה להיות בין מזרח למערב. "ברוב מקומות שראיתי היו מסודרים בין מזרח למערב, בווינא, קרימ"ש, ניאוש"ט. אך במרפור"ק נוהגין לסדרם בין צפון לדרום. ונהרא נהרא ופשטא, דכל חד איכא תנא וגאון דסבר כוותיה. אמנם אם הייתי במקום שאין מנהג, הייתי מנהיג כמו שראיתי ברוב מקומות, וכרבי מחבירו".

סיפורים על הרב זצ"ל

כוונות בשיירי מצווה

יש הרבה אנשים שקוראים את הסיפורים על מרן הרב אליהו זצוק"ל וממשיכים חלק מדרכיו. כך מספרים חכמים כי כשקוראים הספד של רב יכולים לקחת חלק מהיחודה הרוחנית שלו ולאמץ אותה ולהמשיך אותה.

אישה אחת שמעה על כך שהרב אליהו היה מחלק שיירי מצווה, שיירים של שמן נרות שבת ושיירים של שמן נרות חנוכה, ולעתים היה אומר לאנשים שפנו אליו למרוח את שיירי השמן הזה על המקום הפגוע והיו רואים את ישועתו!

אותה אישה הבינה שהישועה היא משמים, רק אדם צריך להיות כלי להעביר את ברכת ה'. "טוב פְּעִינִי ה' לְבָרַךְ אֶת יִשְׂרָאֵל" (במדבר פרק כד א). ועל כן היא החלה להשתמש בעצה הזאת ולומר לאנשים להשתמש בשמן של מצווה, וזה מחולל ממש פלאים ומרפא יותר מכל תרופה אחרת.

היא גם שמה לב שצריך הרבה תפילה וכוונת הלב. כי כשאחרים נותנים שמן של מצווה בלי כוונה, או חלילה במידה מסוימת של גאווה כאילו הם עושים פה איזה נס, זה לא עובד. אבל כשמבינים שהכול משמים, זה ממש פועל ישועות. לכן היא מנחה את האנשים ליטול ידיים לפני מריחת שמן המצווה. להיטהר ולהתפלל ואז למרוח.

כשמדליקים בבית כנסת - מדליקים בין מנחה לערבית בימי החול (אבודרהם), כדי שיהיה פרסום הנס. וזה דומה להדלקת מנורה במקדש שהייתה אחרי תמיד של בין הערביים שכנגדו מתפללים מנחה, לבין הקטרת אברים ואמורים שכנגדם תפילת ערבית.

בערב שבת מדליקים לפני מנחה אם מתפללים מנחה סמוך לערבית, כדי להרחיק את ההדלקה מהשבת. במוצאי שבת מדליקים אחרי תפילת ערבית לפני הבדלה בבית הכנסת, כדי שלא ידליקו נרות ומיד יצאו. ובבית ידליקו נרות אחרי הבדלה כסדר הראוי.

הדלקה קצרה מחשש סכנה

כשמדליקים בבית הכנסת ראוי לכתחילה שידלקו הנרות חצי שעה לפחות כמו בנרות שבבית (משנ"ב סימן תרע"ג ס"ק י"ג). אמנם אם חושש הגבאי שמא ישרף בית הכנסת או מסיבות אחרות, אפשר לכבות את הנרות אחרי שיוצאים כולם מבית הכנסת (שו"ת שבת הלי"ח סימן קנז). וכן פסק מרן הרב אליהו זצוק"ל. וכן הדין במנייני חצרות, אם יש חשש להשאיר את הנרות שלא ישחקו בהם ילדים.

מהדרין מן המהדרין בהלל והודאה

ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה

עיקר התקנה של חנוכה היא לא בהדלקת הנרות אלא בהלל והודאה. כך כתוב בגמרא "מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל וכו'. נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה" (שבת כא ע"ב). הרי שעיקר הנס הוא הלל והודאה.

וכן לשון הרמב"ם (הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה ג) "ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס", שמשמע שכל הדלקת הנרות היא להודות ולהלל.

וכשם שיש הלכה בהדלקת הנרות, ויש מהדרין ומהדרין מן המהדרין, כך צריך בעיקר החג להיות מהדרין מן המהדרין ולומר הלל בשמחה גדולה מאוד. "וזהו ההלל של חנוכה, כי אפילו בחג המצות אין אומרים הלל גמור, וכאן אומרים הלל גמור, שמונה ימים, על כן יאמר אותו בכונה ובשמחה רבה" (בא"ח סוף הלכות חנוכה). ויהי רצון שנוכח להארת פנים של מעלה בחג חנוכה זה ובכל חנוכה וחנוכה. ונוכח לראות את האור העליון שמתגלה באור המנורה הטהורה, שמאיר את כל ירושלים ועדות היא לכל באי עולם ששכינה שרויה בישראל. אמן.

בס"ד

תלמוד תורה מאור התורה
ע"ש הרב מימיון
מיסודו של מו"ר הרה"צ מרדכי אליהו זצ"ל

הורים יקרים

אנו שמחים לבשר לכם על פתיחת ההרשמה לכיתה א'.
ניתן להירשם גם לכיתות ב' וג'.

לפרטים וקביעת ראיון קבלה: מזכירות התלמוד תורה
טל': 02-6526051 מייל: evhuri5@gmail.com

אומרים בשמחה, מאמרים באהבה
בליטת ברוקאי צ'יברמן

תשובה כהלכה

ביום ההולדת, כי לבעל יום ההולדת יש מזל חזק ומוצלח באותו יום.
ולא יכבה הנר קפיו. מה המקור בקבלה לא לכבות נר בנשיפה? האם יש לזה מקור בבן איש חי? אזהרה זו הזכרה בכמה אחרונים, ובעל הבן איש חי (שנה שניה פנחס אות יח) כתב: "כתוב בשער רוח הקודש לרבינו הארי" ז"ל: לא יסתכל בהרועים או צלובים ויתרחק ויברח מן ריח נבלה או שאר ריח רע כי יזיק לנפש... ולא יכבה הנר בפיו...". ועיין יפה ללב (ח"ג קונטרס אחרון יו"ד קטז אות ג) שכתב כן מאזהרות רבי ישראל סרוק תלמיד רבינו הארי" ז"ל.

קָאָה מִנֵּי וְאֶמְנָה. האם יש מקור לזה שאדם מברך אנשים אחרים ביום הולדתו? כתב הבן איש חי (ראה יז): "ויש נוהגים לעשות את יום הלידה ליום טוב, וסימן יפה הוא, וכן נוהגים בביתנו. ושמעתי שיש נוהגים לעשות סעודה ביום שנכנס בבריתו של אברהם אבינו, ומנהג יפה הוא וערב לי מאוד אך לא נהגנו בזה בביתנו". וכן כתב בספרו בן יהוידע (ברכות כח ע"א) "דידוע שיום הלידה יהיה המזל של האדם חזק בו ומוצלח. על כן נוהגים שכל אדם יעשה יום הלידה יום טוב לעצמו". ר' ישראל מרז"ן היה מסביר זאת על פי הכתוב בתהילים אָנֹכִי הָיִים וְלִדְתִּיךָ - שָׁאֵל מִקֵּנִי וְאֶתְנָה. ואולי מכאן התפשט המנהג לברך

ממשיכים בדרכו של מרן ומרבים טהרה בהידור

ארגון "טהרת ישראל" ע"ש אביהם של ישראל
מורנו ורבנו הראשל"צ הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל.

פיקוח על תכנון, בניה ותפעול מקוואות טהרה ע"פ פסקי מרן הרב זצוק"ל למקווה טהרה המהודר והטוב ביותר

taharatyisrael@gmail.com | 052-7695508